

BİÇİMSEL DİLLER VE OTOMATA TEORİSİ

Biçimsel Diller ve Otomata Teorisi

2. Hafta

DR. ÖĞR. ÜYESİ. HÜSEYİN VURAL

Ders İzlenesi

- Finite Automata (Sonlu Otomata)
- Sonlu Otomata Tanımı
- Sonlu Otomata Tasarımı

Sonlu Otomata

- Sonlu otomatlar çok küçük hafızaya sahip modellerdir.
- Çok küçük hafızaya sahip bu modellerin kullanıldığı sistemleri günlük hayatımızda bir çok yerde kullanıyoruz.
- Örneğin otomatik açılabilen kapılar.

Sonlu Otomata

- Otomatik kapı sisteminin kontrol mekanizması 2 farklı durumda bulunur. **Açık** veya **kapalı**.

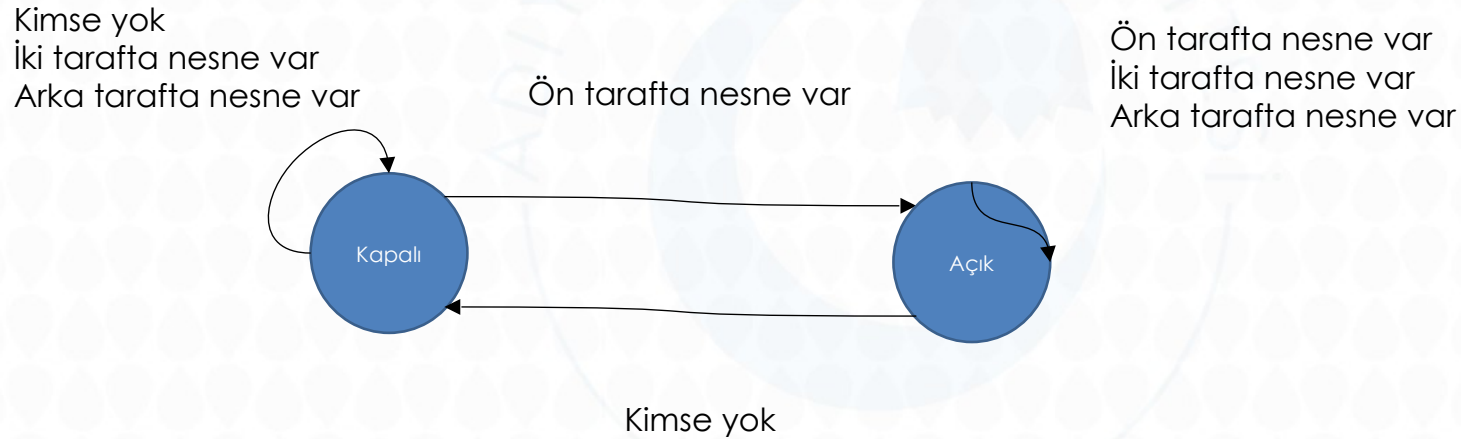
Sonlu Otomata

- 4 farklı giriş olabilir.

Sonlu Otomata

- Otomatik açılan kapı için durum diyagramı

Sonlu Otomata

- Otomatik açılan kapı için durum geçiş tablosu

	Kimse yok	Ön tarafta nesne var	Arka tarafta nesne var	İki tarafta nesne var
Kapalı				
Açık				

Sonlu Otomata

- Otomatik açılan kapı için durum geçiş tablosu

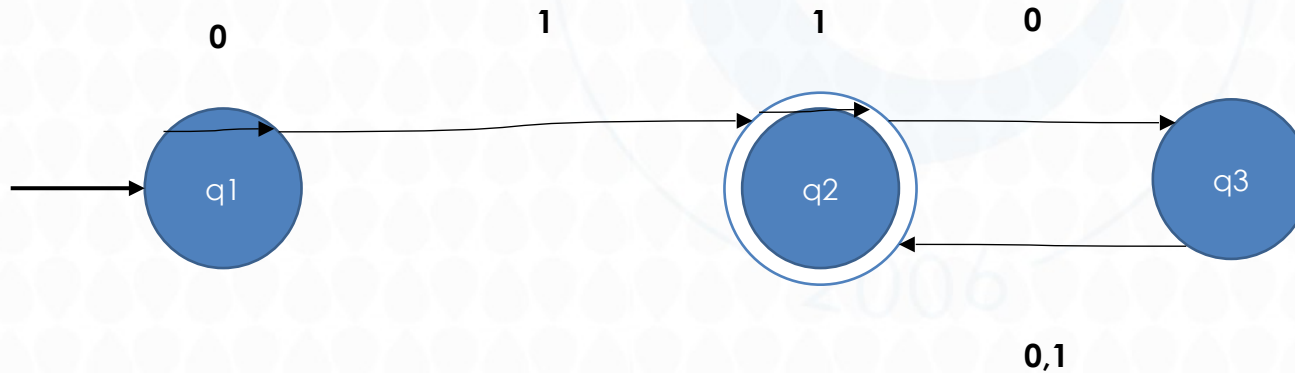
	Kimse yok	Ön tarafta nesne var	Arka tarafta nesne var	İki tarafta nesne var
Kapalı	Kapalı	Açık	Kapalı	Kapalı
Açık	Kapalı	Açık	Açık	Açık

- Otomatik açılan kapı için 1 bitlik bir hafıza kontrolörü yeterli olacaktır çünkü 1 bit sayesinde 2 durum da hafızada tutulabilir.
- Eğer asansör örneği veya hesap makinesi yapmak istersek 1 bit yeterli olmayacaktır.

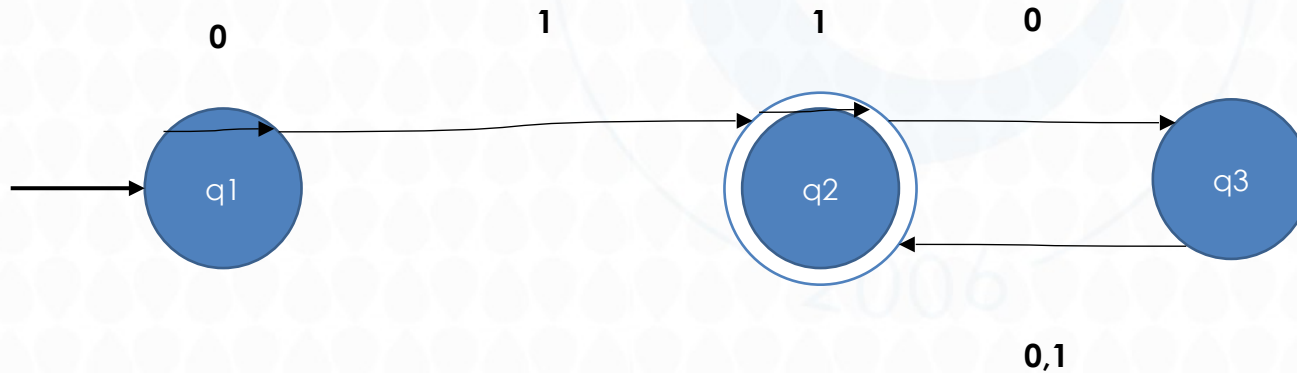
Sonlu Otomata Tanımı

- Aşağıdaki şekil **M1** otomatasını gösteren durum diyagramıdır.
  - 3 durum içermektedir (q_1, q_2, q_3).
  - q_1 **başlangıç** durumunu, q_2 ise **kabul** durumunu göstermektedir.
  - Bir durumdan diğerine geçişi gösteren oklara **geçiş** denilmektedir.

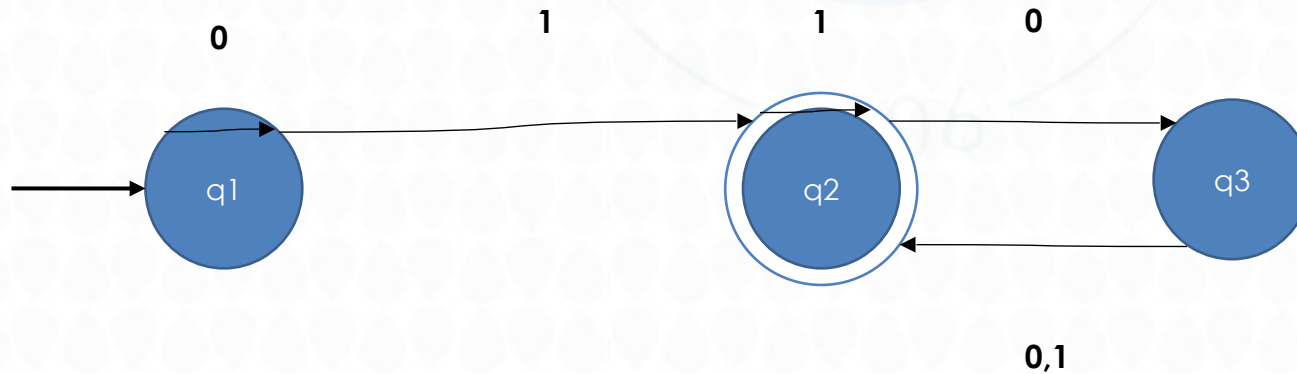
Sonlu Otomata Tanımı

- **M1** otomatasının 1101 string'ini kabul edip etmeyeceğini inceleyelim.
- Otomat, string'i soldan başlayarak sırasıyla birer birer okur ve en son değeri okuduğunda otomat **çıkışı** üretilir.

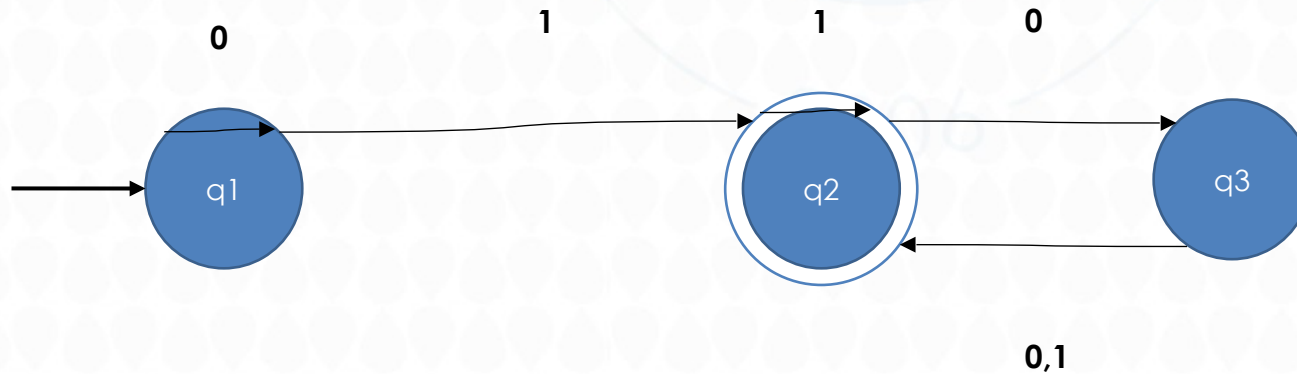
Sonlu Otomata Tanımı

- 1.) 1101 string'i için q_1 durumundan başlanacaktır.
- 2.) İlk olarak 1 değeri okunacak ve q_2 durumuna geçiş yapılacaktır. $q_1 \rightarrow q_2$
- 3.) Sonraki 1 değeri okunacak ve q_2 durumunda kalmaya devam edecektir. $q_2 \rightarrow q_2$

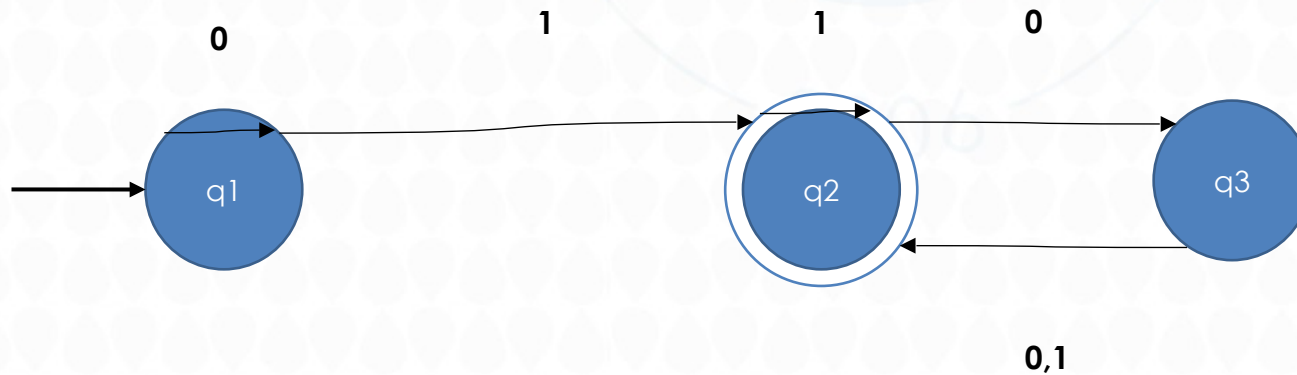
Sonlu Otomata Tanımı

- 1.) Sonraki 0 değeri okunacak ve $q3$ durumuna geçiş yapılacaktır. $q2 \rightarrow q3$
- 2.) Son kalan 1 değeri okunacak ve $q2$ durumuna geçiş yapılacaktır. $q3 \rightarrow q2$
- 3.) String kabul edilecektir çünkü $M1$ otomati son olarak $q2$ durumundadır.

Sonlu Otomata Tanımı

- M1 otomati aşağıdaki stringleri kabul eder mi?
  - 1,01,11,0101010101
  - 100,0100,1100000,0101000000

Sonlu Otomata Tanımı

- Sonlu Otomata'yı matematiksel notasyonla tanımlamak için farklı özellikler gerekmektedir.
  - **Durum kümesi** ve bir durumdan diğerine geçişi gösteren giriş değerleri
  - Giriş değerlerini elde etmek için **alfabe**
  - **Geçiş kuralları**
  - **Başlangıç** durumu
  - **Kabul** durum(ları)

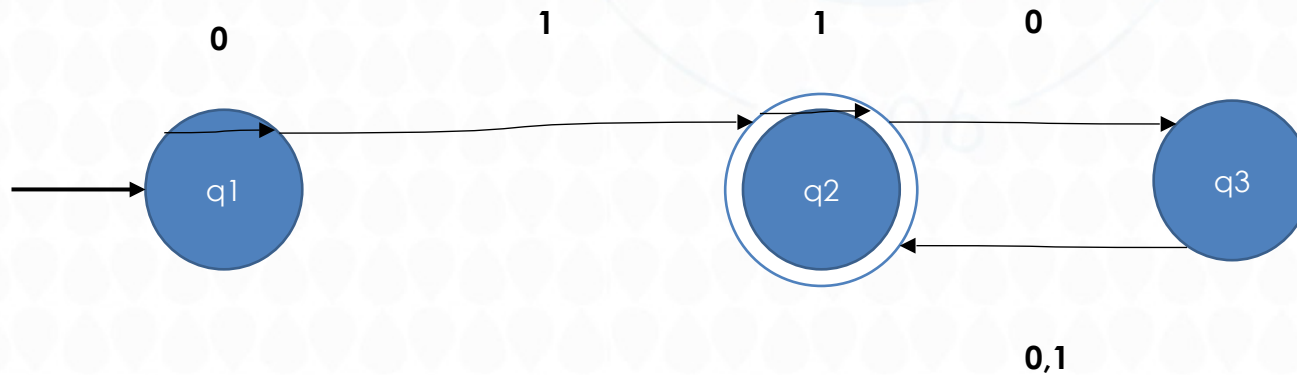
Sonlu Otomata Tanımı

- $M = (Q, \Sigma, \delta, q_0, F)$
- 1.) Q , sonlu durumlar kümesidir. Otomatın bulunabileceği durumları gösterir.
- 2.) Σ , alfabeyi gösterir.
- 3.) $\delta : Q \times \Sigma \rightarrow Q$. δ (delta) geçiş fonksiyonudur
- 4.) q_0 başlangıç durumunu gösterir
- 5.) F , kabul durumlarının kümesini gösterir.

Sonlu Otomata Tanımı

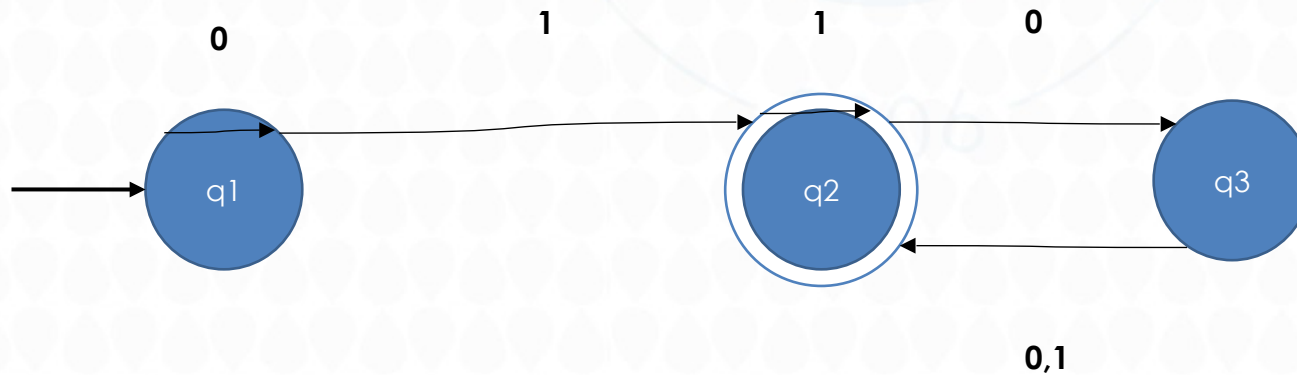
- $M1 = (Q, \Sigma, \delta, q_0, F)$
- $Q = \{q_1, q_2, q_3\}$
- $\Sigma = \{0,1\}$
- $q_1 =$ başlangıç durumu
- $F = \{q_2\}$

Sonlu Otomata Tanımı

- $M1 = (Q, \Sigma, \delta, q_0, F)$
- δ geçiş fonksiyonu şu şekildedir

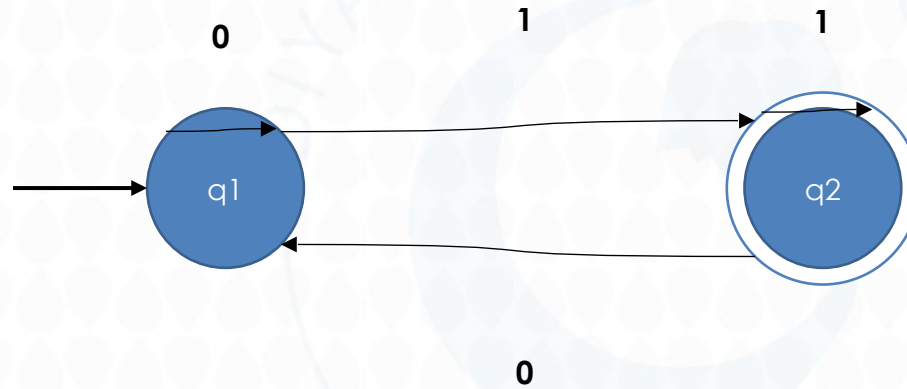
	0	1
q_1	q_1	q_2
q_2	q_3	q_2
q_3	q_2	q_2

Sonlu Otomata

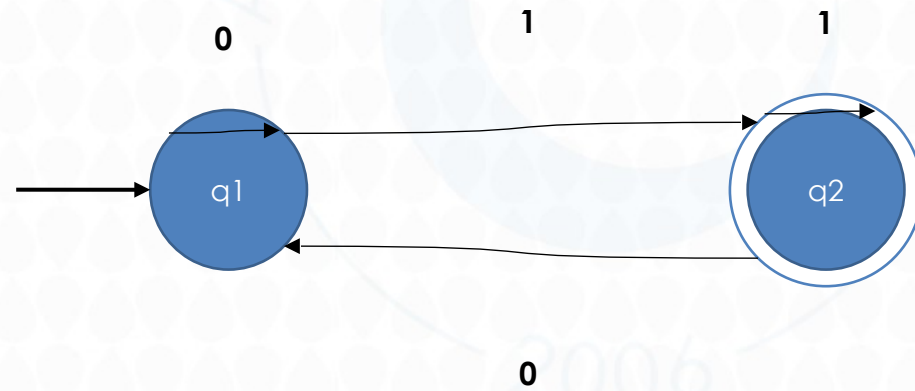
- Eğer M otomatının kabul ettiği tüm stringlerin kümesine A dersek o zaman M otomatının diline A denilir.
- $L(M) = A$
- $A = \{w \mid w \text{ en az bir tane } 1 \text{ içermelidir veya son } 1 \text{'den sonra gelen sıfırların sayısı çift olmalıdır.}$
- Eğer bir otomatın kabul ettiği her hangi bir string yoksa o zaman bu otomatın dili boş kümedir.

Sonlu Otomata Örnekleri

Sonlu Otomata Örnekleri

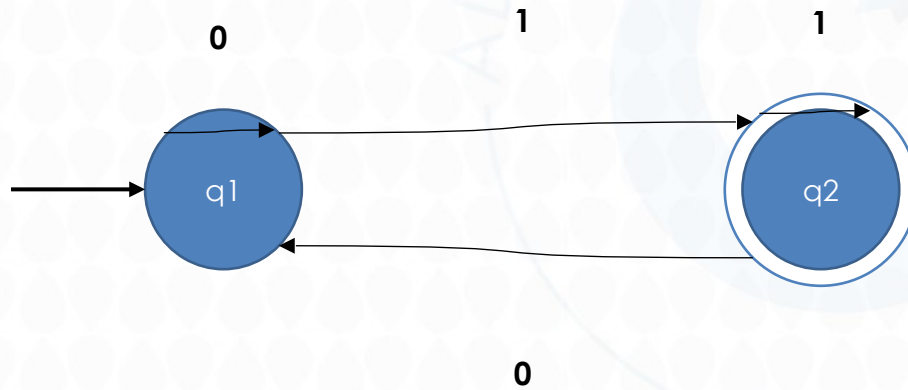
	0	1
q_1	q_1	q_2
q_2	q_1	q_2

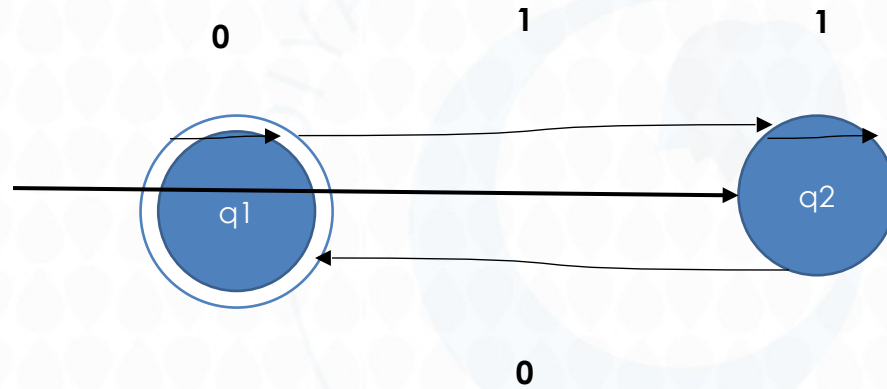
Sonlu Otomata Örnekleri

	0	1
q_1	q_1	q_2
q_2	q_1	q_2

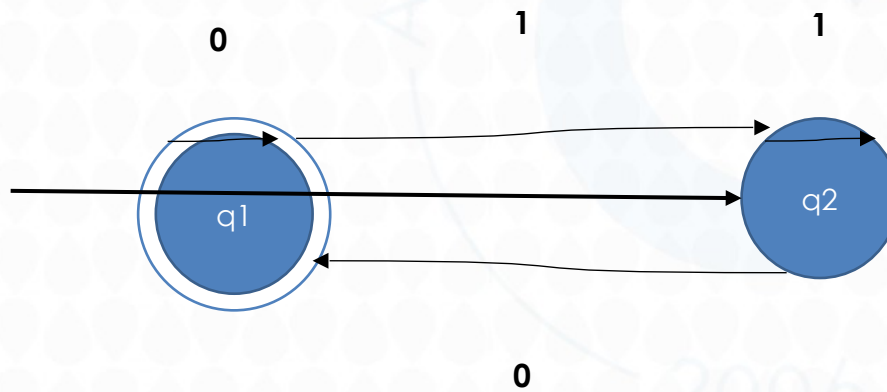
$$L(M) = \{w \mid w, 1 \text{ ile biten kelimeler}\}$$

Sonlu Otomata Örnekleri

Sonlu Otomata Örnekleri

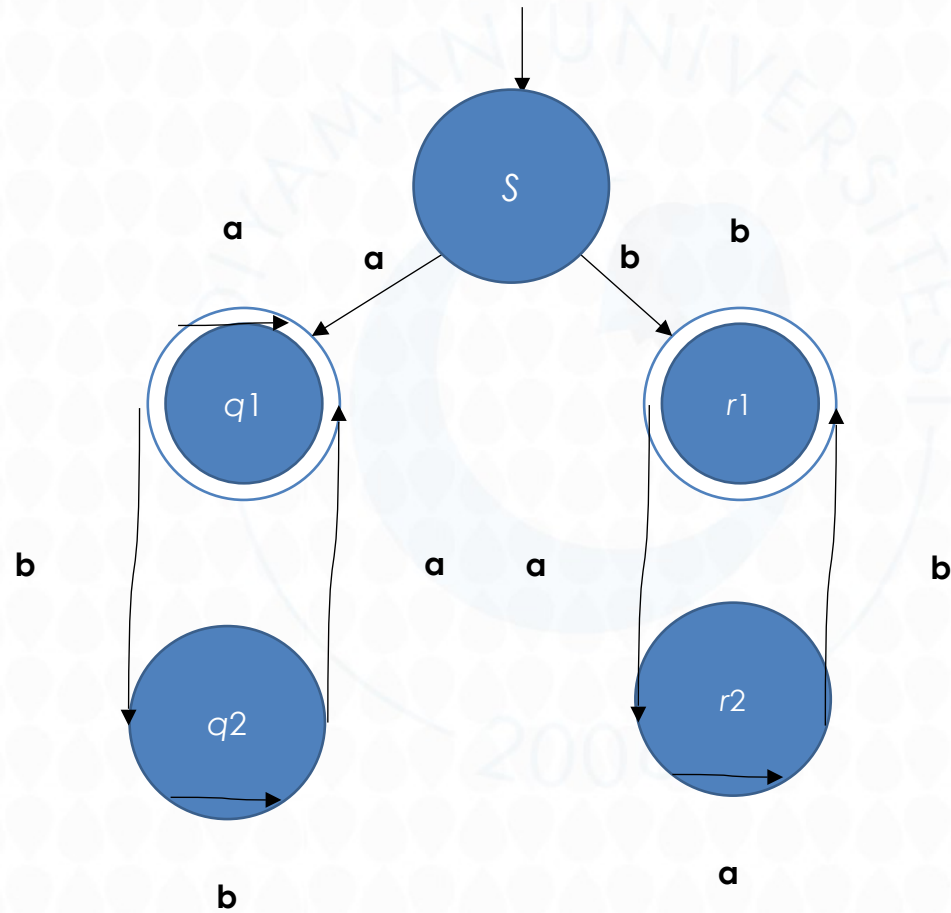
	0	1
q_1	q_1	q_2
q_2	q_1	q_2

$$L(M) = \{w \mid w, \text{ boş string veya } 0 \text{ ile biten kelimeler}\}$$

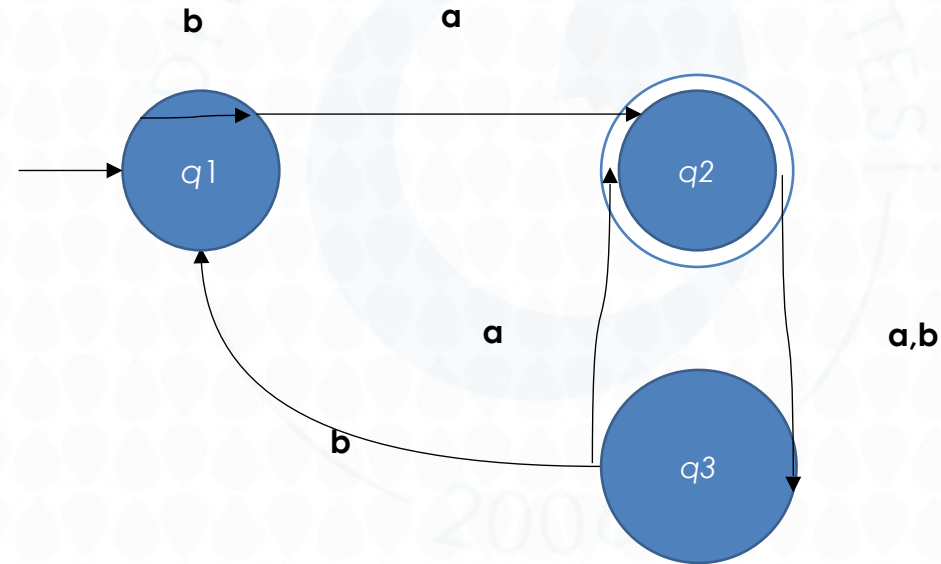
Sonlu Otomata Örnekleri

- M2 otomati

Sonlu Otomata Örnekleri

- M3 otomati

Sonlu Otomat Örnekleri

---

*1 ile başlayan ve 0 ile biten kelimeleri kabul eden otomat

*En az bir tane 1 içerecek otomat

*0101 substring'ini içerecek otomat, $x0101y$

*En az 3 uzunluğuna sahip kelimeleri içeren 3. sembolü 0 olacak otomat

DERS SONU

Finite Automata ve Deterministic Finite Automata

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin VURAL